

5

שבו א. שבת ל"ט ע"פ צ"ע
צרייחא וכרבי יהודה
[ר"ף ע"י יח. ג' ר"ל ע"ש
פ"ג סימן ו' רמב"ם שבת כג.
ב]:

ג. מיינרת ע"ש [מ' ה']
וכשמואל:
ג. שם [ג' ו] וכפירוש רש"י
ע"ש קמ"ו, ב ד"ה דלהשתקף;
סמ"ג לאון סה עמוד קל"ה
קל"ה ספר התירוה סימן נל
ד"ה מעשה:
ד. שם [ג' נ'] צברייהא:
ה. שם מ' [ע"ף]:
ה*. טור עמוד ספד;
ספר התירוה סימן נל
ד"ה הלכתא:
ה*. טור ע"ש, ובי"ש ע"ש
מכל עין ממני טבירה;
ו. טור [עמוד ספד] ע"ש
סמ"ג [ע"ש עמוד קל"ה] וכן
כתב בספר התירוה:
[ע"ש]:
ו*. צ"ע עמוד ספד ד"ה
ובסמ"ג:
ו. הר"ף פ"ק כ"ב
שבת [מ', ג] ורמב"ם
פ"ק כ"ב [משה הלכה
ג] והרב מג"ל ע"ש [ד"ה
ואסור] ע"ש הגאונים
[רבינו נסים גאון במגילת
ספרים, הובא בחפ"ס ע"ש
קמ"ג, א ד"ה רותין]:
ז. ר"ן [ע"ש ד"ה גמי' הרוחן];
ש"ת סימן ד' [רבינו יונה
ורמב"ם] [ע"ש קמ"ג, א ד"ה
הא דמתן] [ואמר פוסקים
מגיד משנה ע"ש ע"ש רמב"ן
ע"ש רבינו יונה והשב"א ע"ש
ד"ה הרוחן דינוד; חפ"ס
ע"ש ד"ה ק"א; ר"ל ע"ש ע"ש פ"ק
כ"ב סימן יב]:
ט. שבת ל"ח [ע"ש משנה
וכפירוש המוספות ע"ש
נל, א דבור ר"ל ע"ש ע"ש
ר"ל, והר"ן [ע"ש יח. א ד"ה
גרס"ן]:
י. ר"ל ע"ש:
י*. משנה ע"ש ל"ג, ב:
י. טור [עמוד ספד] לפירוש
המוספות [ע"ש נל, א דבור
לשון] וכמו שכתב הבי"י
[ע"ש ד"ה ויבנו, כ"ג ספד
ע"ש נל, ב]:
כ. שם צ"ע [עמוד ספד]
דבור ר"ל ע"ש:
ל. שם [שבת מ' [ע"ש]
צרייחא:
ל*. רמב"ם שבת כג, ג:
ל*. שבת ע"ש:
מ. טור [עמוד ספד] וכן
כתבו ע"ש הר"ל [פ"ג]
סימן ט' והנדרש ע"ש [ע"ש נל
שה; צ"ע ד"ה ומ"ש לך,
ב"ע ע"ש ע"ש מ' ג ד"ה
ונלכד, ומוספות ע"ש ד"ה
מעין]:

שבו א אסור לרחוץ. גזירה שמא יצא להסת צבצב: ב כ"ז
גופו. והוא הדין רוב גופו (כנסת הגדולה הג"ע עיין ע"ש):
ג א שאר איברים. כתב משאלת בנימין [סוף] סימן ה', וכמומנה
לי שלא נהגו הנשים ללבוש לנגיס צבצב יום טוב, ואפשר משום
שאין יודעים לזהר בנחמיה.
וצמקום שאין מנהג יש להמיר, רק
שלא תרחץ צבצב, שלא תנצל ליד
סמיה, ע"ל. ועיין סימן [פ"א]
[ש"ף] סעיף מ"ח: ד אסור
להמשיך. דהוי כמטמני דצבר
המוסיף הצל. ודוקא אם ממשיך
צבצב דרך סילון המוקף מכל צד,
אבל אם המשיך מערב שבת לוניס
לתוך חמין [שימערצו יחד שרי.
ולרש"י [שבת נח, ב ד"ה של ו"ה לתוך;
נל, א ד"ה דמיה] גם זה מיקרי
הטמנה. ועיין סימן רנ"ג סעיף ד'
[ס"ק ג] וסימן ש"ח סעיף י"ד:
ה ברוחץ כ"ז גופו. זה לשון
הרמב"ם [שבת כג, ג] דסצירא ליה
לאין זה רחמיה גמורה, ולכן כתב
[ע"ש הלכה ד] דמותר לקוח ידיו צמים,
ולחמם נגד האש צמקום שאין היד
סולדת בו. ועיין מה שכתבתי סעיף
ה' [ס"ק ו] וסעיף ו' [ס"ק ז]. ולכן
כתב הרב צ"ע בסעיף ה' ויש
אומרים וכו': ו אצ"ע האש. אבל
צמקום שאין היד סולדת בו שרי,
כמו שכתבתי סימן ש"ח סעיף י"ד.
ולי נראה דסצירא ליה להרא"ש

שבו א אסור לרחוץ ב כ"ז
גופו (כנסת הגדולה הג"ע עיין ע"ש):
ג א שאר איברים. כתב משאלת בנימין [סוף] סימן ה', וכמומנה
לי שלא נהגו הנשים ללבוש לנגיס צבצב יום טוב, ואפשר משום
שאין יודעים לזהר בנחמיה.
וצמקום שאין מנהג יש להמיר, רק
שלא תרחץ צבצב, שלא תנצל ליד
סמיה, ע"ל. ועיין סימן [פ"א]
[ש"ף] סעיף מ"ח: ד אסור
להמשיך. דהוי כמטמני דצבר
המוסיף הצל. ודוקא אם ממשיך
צבצב דרך סילון המוקף מכל צד,
אבל אם המשיך מערב שבת לוניס
לתוך חמין [שימערצו יחד שרי.
ולרש"י [שבת נח, ב ד"ה של ו"ה לתוך;
נל, א ד"ה דמיה] גם זה מיקרי
הטמנה. ועיין סימן רנ"ג סעיף ד'
[ס"ק ג] וסימן ש"ח סעיף י"ד:
ה ברוחץ כ"ז גופו. זה לשון
הרמב"ם [שבת כג, ג] דסצירא ליה
לאין זה רחמיה גמורה, ולכן כתב
[ע"ש הלכה ד] דמותר לקוח ידיו צמים,
ולחמם נגד האש צמקום שאין היד
סולדת בו. ועיין מה שכתבתי סעיף
ה' [ס"ק ו] וסעיף ו' [ס"ק ז]. ולכן
כתב הרב צ"ע בסעיף ה' ויש
אומרים וכו': ו אצ"ע האש. אבל
צמקום שאין היד סולדת בו שרי,
כמו שכתבתי סימן ש"ח סעיף י"ד.
ולי נראה דסצירא ליה להרא"ש

שבו א אסור לרחוץ ב כ"ז
גופו (כנסת הגדולה הג"ע עיין ע"ש):
ג א שאר איברים. כתב משאלת בנימין [סוף] סימן ה', וכמומנה
לי שלא נהגו הנשים ללבוש לנגיס צבצב יום טוב, ואפשר משום
שאין יודעים לזהר בנחמיה.
וצמקום שאין מנהג יש להמיר, רק
שלא תרחץ צבצב, שלא תנצל ליד
סמיה, ע"ל. ועיין סימן [פ"א]
[ש"ף] סעיף מ"ח: ד אסור
להמשיך. דהוי כמטמני דצבר
המוסיף הצל. ודוקא אם ממשיך
צבצב דרך סילון המוקף מכל צד,
אבל אם המשיך מערב שבת לוניס
לתוך חמין [שימערצו יחד שרי.
ולרש"י [שבת נח, ב ד"ה של ו"ה לתוך;
נל, א ד"ה דמיה] גם זה מיקרי
הטמנה. ועיין סימן רנ"ג סעיף ד'
[ס"ק ג] וסימן ש"ח סעיף י"ד:
ה ברוחץ כ"ז גופו. זה לשון
הרמב"ם [שבת כג, ג] דסצירא ליה
לאין זה רחמיה גמורה, ולכן כתב
[ע"ש הלכה ד] דמותר לקוח ידיו צמים,
ולחמם נגד האש צמקום שאין היד
סולדת בו. ועיין מה שכתבתי סעיף
ה' [ס"ק ו] וסעיף ו' [ס"ק ז]. ולכן
כתב הרב צ"ע בסעיף ה' ויש
אומרים וכו': ו אצ"ע האש. אבל
צמקום שאין היד סולדת בו שרי,
כמו שכתבתי סימן ש"ח סעיף י"ד.
ולי נראה דסצירא ליה להרא"ש

שבו א אסור לרחוץ ב כ"ז
גופו (כנסת הגדולה הג"ע עיין ע"ש):
ג א שאר איברים. כתב משאלת בנימין [סוף] סימן ה', וכמומנה
לי שלא נהגו הנשים ללבוש לנגיס צבצב יום טוב, ואפשר משום
שאין יודעים לזהר בנחמיה.
וצמקום שאין מנהג יש להמיר, רק
שלא תרחץ צבצב, שלא תנצל ליד
סמיה, ע"ל. ועיין סימן [פ"א]
[ש"ף] סעיף מ"ח: ד אסור
להמשיך. דהוי כמטמני דצבר
המוסיף הצל. ודוקא אם ממשיך
צבצב דרך סילון המוקף מכל צד,
אבל אם המשיך מערב שבת לוניס
לתוך חמין [שימערצו יחד שרי.
ולרש"י [שבת נח, ב ד"ה של ו"ה לתוך;
נל, א ד"ה דמיה] גם זה מיקרי
הטמנה. ועיין סימן רנ"ג סעיף ד'
[ס"ק ג] וסימן ש"ח סעיף י"ד:
ה ברוחץ כ"ז גופו. זה לשון
הרמב"ם [שבת כג, ג] דסצירא ליה
לאין זה רחמיה גמורה, ולכן כתב
[ע"ש הלכה ד] דמותר לקוח ידיו צמים,
ולחמם נגד האש צמקום שאין היד
סולדת בו. ועיין מה שכתבתי סעיף
ה' [ס"ק ו] וסעיף ו' [ס"ק ז]. ולכן
כתב הרב צ"ע בסעיף ה' ויש
אומרים וכו': ו אצ"ע האש. אבל
צמקום שאין היד סולדת בו שרי,
כמו שכתבתי סימן ש"ח סעיף י"ד.
ולי נראה דסצירא ליה להרא"ש

נבנ"י

המחבר

דבר

כ"ז

ג

ה

ז

ט

י

6

ר"ע הוה כדאמרינן בהאשה רצה [יצמות ז"ג ע"א] ר' אליעזר
 צן יעקב כר"ע דאמר אדם מקנה דבר שלא צא לעולם.
 וזה נראה לי טעמו של הרמב"ם שפסק במדידת עגלה
 כר"ע נגד ר' אליעזר צן יעקב, דאין הלכה כחלמיד במקום
 הרב^(א). ומכל מקום מה שכתב הכסף משנה דרשב"י הוא
 מארי דתלמודא טפי מר' אליעזר צן יעקב, אמת הוא שהרי
 כך פירש"י [גיטין ס"ו ע"א ד"ה קב] קב ונקי לא לימד כשאר
 חביריו. ומה שכתב מעכ"ת דס"ל להרמב"ם דזאת אינה
 ממנין הק"צ דברים. אין זה אלא דברי נביאות. ובשלמא
 הרא"ש [עירובין סג] דאית ליה סמך בגמרא למימר דלית
 הלכתא כוותיה בהאיא שפיר קאמר, בדוכתי אחריתי מנ"ל.
 ור"י אפשר לומר דדייק הרמב"ם בהא דלית הלכתא כוותיה
 דר' אליעזר צן יעקב אלא כרשב"י דאמר פגימת
 המוצח טפה, מההיא דתנו רבנן בסוכה [מ"ח ע"ב] ואותו
 היום נפגמה קרן המוצח והביאו צול של מלח וסתמוהו,

ומדגריסין בתוספתא [סוכה פ"ג ה"ה] וירושלמי [סוכה פ"ד
 סוף הלכה ו'] גוש של מלח, ובתלמודין החליפו הדבר לצול
 של מלח שהוא אגרוף כפירוש רש"י ז"ל [סוכה סג ד"ה צול]
 שהוא טפה, היינו מטעמא דתני לא מפני שהוכשר לעבודה
 ולאגמורין דאי לאו דהפגימה הימה גדולה כמלא אגרוף
 היה נמי כשר לעבודה, ודלא כר' אליעזר צן יעקב דסבר
 [חולין י"ח ע"א] דבפגימה כוית נמי מיפסל אלא דוקא
 בפגימה גדולה כמלא אגרוף הוא דמיפסל^(א). ולמאי דכתבו
 נמי התוספות התם [סוכה מ"ט ע"א ד"ה שגל] דטעמא
 דפגימת המוצח בסיד פוסלת משום דלא חשיב רבוע
 בפגימה כזו, מסתבר ליה להרמב"ם שיעורא דרשב"י טפי
 משיעורא דר' אליעזר צן יעקב שהוא כוית דזוטר טובא
 ואין הרבוע נפסד צו.

ושלום מעב"ת יסגא לעד.
 בנפש צבי אשכנזי ס"ט

שאלה יא

הנשים הנוהגות לטבול לבילי שבת במקוה מים חמין • השגה על הרב ב"י • השגה על הרב בעל הט"ז

7 ← **החכם** כו'. ששאלת על דבר הנשים שהיו נוהגות לטבול
 צלילי שבת בחמין כדרך בחול, וצא חכם אחד
 והתיר להן לטבול בערב שבת מצעוד יום ציוס שציעי שלהן.
 ← **ב"ע"ד** דבדאי לאו שפיר עבדי, ועבר אדרבנן ולמקצת
 מרבותא אפילו דיעבד לא עלתה לה טבילה^(א).
 וכבר הגדתי לכת"ר פנים אל פנים כי לא זה ולא אותו
 ייטיב בעיני ה', כי הטבילה צליל שבת בחמין ודאי אסורה
 אליבא דכ"ע^(ב), והעוברת וטובלת צלילי שבת בחמין ודאי
 איסורא עבדא, ושרי למיקרייה עבריינא כדאיחא בגמ' [שבת
 מ' ע"א], ומנדין עליה כמו שכתב הרמב"ם ז"ל [פ"ו מהל'
 ח"ת הלכה י"ד], וגם לטבול ציוס שציעי לכתחילה אסור
 אליבא דכל הפוסקים ז"ל, ולא משום סרך בזה כמה שכתב
 כת"ר, דלא נאמרה סרך בזה אלא בטובלת בשמיני ולא
 בטובלת בשציעי, דאיסורה משום הא דר"ש [נדה ס"ו ע"ב]
 כדי שלא תצא לידי ספק דחמירא מסרך בזה, וכיון שעוברת
 אמילי דרבנן כל הדרכים הללו זה, והטוב והישר הוא
 שהטבילה צליל כמו שטובלות הנשים ברוב מקומות ישראל,
 ומה שאומרות מן האקסטינות, מילי דכדי גינהו ושומר
 מצוה לא ידע דבר רע, או תדחה הטבילה עד מוצאי שבת^(ג)
 או תפוג אינת המיס לצד ולא תחממם עד שיעור שיקרא
 להם מים חמים^(ד), וכל אלו הם דרכים נכונים וישרים
 למוצאי דעת.

עוד אמרתי דרך אמת והיא דרך דחוקה, שמתבוללת צין
 השמשות, דקי"ל [שבת ח' ע"ב] דכל דבר שהוא משום
 שבות לא גזרו עליו צין השמשות^(א). אלא שעל דרך זו יש
 לי להשיב, שהרי הרב צ"י ז"ל [סי' רס"א ד"ה ומ"ש אבל
 מעשרין] פסק כרבנו שמריה [הובא במדפי שבת רמז ר"ג] שחזר
 צו מסכתו הראשונה שהיה סובר דאפילו לאחר תפלת
 ערבית יכולין לערב ולהטמין, והביא ראיה מהתוספתא
 [סוכה פ"ד ה"ו] דאמרינן התם גמר אפילו מיחס בידו מניחו
 על הארץ, שמע מינה דחמיר קבלה מצסק חשכה. ובעיני
 הדבר תמוה מאוד שיהא חמור תוספת שבת שהוא מקבלו
 ברובו ואינו אלא עשה בעלמא, מבין השמשות שהוא ספק
 איסור סקילה^(ב) והעושה מלאכה בשני צין השמשות חייב
 חטאת למ"ד [שבת ל"ה ע"ב]. והנלע"ד הוא דאפילו בהפלל
 וקיצל עליו שבת נמי אמרינן כל דבר שהוא משום שבות
 לא גזרו עליו צין השמשות [וב"כ לקמן ח"ב סי' קכ"ו ועיי"ש],
 וההיא דהטמנת חמין דהתוספתא שאני, כיון דכל עיקר
 התקיעה היא כדי שיסלק המסלק ויטמין המטמין שזה
 דבר הנהוג בכל ערב שבת, מי שלא הטמין בשעה הראויה
 להטמין על פי התקיעות שמקנו ז"ל פושע הוא ואסור לו
 להטמין שוב, דאי לא תימא הכי נמלא תקנת חכמים בטלה,
 דכשיראה חבדו שזה מטמין אחר אותה התקיעה שמקנו
 חכמים אף הוא יעשה כן בפעם אחרת ותברא דחצרך
 חבדא אית ליה ומנאלת תקנת חכמים נעקרת מכל וכל^(ג),

האון מובליר צבי אשכנזי צ"ח
 אלוין ור"מ
 אמעטרת תצולת קיוק אשכנזי
 אמת חבד צבי דגוצמא מכוון צוקד ישיבתי

אבל דבר שזא לפרקים כגון טבילה בחמין שאינו תדיר מותר אפילו לאחר התקיעות, כל זמן שאינו ודאי לילה רבני דקיי"ל כוותיה [טושו"ע או"ח סי' שמ"ב] דכל דבר שהוא משום שבות לא גזרו עליו זין השמשות.

וא"י יקשה בענין דפרק תפלת השחר [גריכות] דף כ"ז [ע"ב] אמרינן ומי גדיל והאמר רבי אבין פעם אחת התפלל רבי של שבת בערב שבת ונכנס למרחץ ויאל ושנה לן פירקין, ומשני אמר רבא הוא דנכנס להזיע וקודם גזירה הוה, ומאי קושיא והא רבי איהו מרה דשמעתתא דכל שהוא משום שבות לא גזרו עליו זין השמשות, משובחך בדה, דהא לא שרינן אלא משום דבר מנוה או שעת הדחק כמו שכתב הרמב"ם ז"ל [פרק כ"ד מהל' שבת ה"ן] ושאר הפוסקים [טושו"ע סו], וקיס ליה לתלמודא הכי דהכא תרוייהו ליתנהו שהרי התפלל מצעוד יום, ואחר המרחץ שנה להם פרקין, ואי ס"ד דיש איזה איסור בדבר היה לו לרמוח בתחלה ולהתפלל אח"כ, אלא ודאי לא היה שום נדנדו איסור בדבריו. וכן משמע לי דעת הרב הגדול מהרש"ל בתשובה [סי' מ"ו] דאפילו בהתפלל וקבל עליו שבת מותר לו לעשות כל דבר שהוא משום שבות כל זין השמשות.

ודעת הרמב"ם ז"ל נלע"ד שהיא כדעת רבינו יואל ז"ל [במרדכי סו], דאפילו לאחר התקיעה טומנין ומערבין, שהרי כתב ז"ל בפרק ה' [מהל' שבת הלכה י"ח י"ט] כל מדינות ועיירות של ישראל תוקעין בהן שש תקיעות בערב שבת וכו' והשלישית קרוב לשקיעת החמה, ובפרק כ"ד [הלכה י"ן] סתם וכתב כל הדברים שהן אסורין משום שבות לא גזרו עליהן זין השמשות, ובפרק ד' [הלכה ד'] כתב ספק חשכה ספק אינה חשכה מותר לעמוד את דבר חס, וע"כ בסתם כל המקומות מיירי שדרכן לתקוע ואפ"ה שרי אחרי כן, ואותה התוספתא אפשר דס"ל דלאו הלכתא היא. ^(ט)

ואיך להקשות מההיא דאמר רבי יוסי ברבי חנינא [שבת ל"ה ע"ב] שמעתי שאם בא להדליק אחר שש תקיעות מדליק, שהרי נתנו חכמים שיעור לחון הכנסת להוליך שופר לציטו, ואי סלקא דעתך דאחר שש תקיעות מותר בשבותין ואסור במלאכות, מאי ראייה מייתי מהולכת שופר שהיא שבות להדלקת הנר שהיא משום מלאכה, דהא כבר אמרנו דאין השבות מותרת אלא משום מנוה או שעת הדחק, והולכת שופר שהוא דבר ממתיד בכל ערב שבת לא שייך ביה למימר שעת הדחק, שהרי אפשר לתקן מקום לנוע ומסוגר לשמור את שופרו שם וכמו שבאמת ס"ל לתנא דאמרנו לו [שבת סו], א"כ אמאי לא תקנו, אלא ע"כ מדלא תקנו שמע מינה דעד שיוליך שופרו לציטו לא מיקרי קבלת שבת כלל, וכן כל אותן הפוסקים ז"ל שהציאו משנתנו

כאורחה נלע"ד דכרצנו יואל סצירא להו חוץ מהש"ע [סי' רס"א ס"ד].

וראייתי בספר מגן אברהם [שם ס"ק י"א] הביא בשם בעל כנסת הגדולה מי שלא קבל שבת אפילו אחר זכרו מותר בשבותין. וכתב עליו ולא עיין במרדכי [שם רמז רנ"ח] שהרי הביא ראייה מהולכת שופר שהוא שבות, ובאמת אותה הראיה איני מכיר דאיכא מוכח החס, דלמאי דצעי למימר שנתנו חכמים רשות לחון הכנסת להוליך שופרו הא מותר להדליק את הנר לכל אדם, אלא שאין משם ראייה כלל, דהתם למאי דסלקא דעתיה עדיין לא מיקרי קבלת שבת עד שיעור הולכת השופר לציטו. ^(ט)

ובז"ב הלכה למעשה נראה לי לפסוק דבעסק מנוה כטבילת אשה והוא שעת הדחק לפי דבריהן שאסטינסות ומפונקות הן ואי אפשר להן בעינין אחר מותר להן לטבול זין השמשות, ומשום שלא תבא לידי ספק לית לן למוחש דכדאי הוא רצנו חס לסמוך עליו שלא בשעת הדחק ואפילו באיסור תורה, כ"ש בגזרה דרצנן ובשעת הדחק.

ובזה שרצה כת"ר לומר דעד כאן לא שרי ר"ת ז"ל אלא בטבילת ציטו שמיני אבל לא ציטו השביעי, אף שדברי הטור [יו"ד סי' קצ"ו] מראין כן אין האמת כן כמו שמוכח למעיין ומדקדק היטב בדברי התוספות צ"פ מיוקת [ניה] דף ס"ו [ע"ב] ד"ה משום סרך בזה, וכן מכל הפוסקים ז"ל שהציאו דבריהם, משמע שעל דבר ההווה ומזוי תמיד נחלקו ר"ת ור"ש אחיו, ואי ס"ד דאחר ליל שמיני מיירי אטו בשופטני עסקינן דצלי שום אונס מטבולנה תמיד כליל ט', דאי בנהך אונסי דקציעי כליליא אף ציטו שמיני שרי, ואונס שאירע כליל ח' עד שעי"כ הוצרכה להמתין עד ליל ט' מקרה רחוק הוא, ולא משמע שעל זה המקרה רחוק נחלקו ר"ת ור"ש ז"ל. ^(ט) אלא ודאי דבריהם בכל אשה הטובלת בזמנה כליל ח' שר"ת ממירה לטבול סמוך לחשכה ולא תבא לציטתה עד חשכה, וזה ברור למודה על האמת. וגם דברי הטור אפשר להתפרש כן ויוס ח' דקאמר לאו דוקא אלא היינו ליל ח' ^(ט), שהוא שייך ליום ח'. ואף שראיתי למהר"א שטיין ומהרש"ל [בציאורס על הסמ"ג עיין קי"א] הבינו דברי הטור כפשטן, וגם משם ה"ר ירוחם [נתיב כ"ו ח"ב רכ"א ע"ד] ראיתי כתוב כך [בנראה כוונתו לשו"ת עבודת הגרשוני סי' כ"ן], מ"מ דברי נראין לי עיקר הלכה למעשה. ואיך שיהיה דברי ר"ת במקומן בתוס' מוכרחין דציטו ז' שהוא ליל ח' מיירי.

ובזה שעלה בדעת כת"ר להחיר להן המרחץ בחמין משום טבול פריה ורביה, תלילה להחיר איסור מפורש צגנו

כנדון דידן, ואפילו באיסור אמירה לגוי בלחוד כמה דיות משתפתיין וכמה קולמוסין משתצריין והלכה כדברי האוסרין [ש"ע סי' ע"ז ס"ה ע"י"ש], ואפילו בשבות שבות יש אוסרין, והנה הראב"ד ז"ל סובר דלעולם תדחה טבילת שבת, אף דלא קיי"ל כוותיה מ"מ מיניה נשמע לנדון דידן. ומה שהביא כת"ר ראייה לדבריו מדברי מוהרי"ל ז"ל שכתב בסי' (ק"ן) [קל"ט] ויפה נוהגות הנשים וכו', אין הנדון דומה לראייה, דהתם מעיקרא כך נהגו וגם קבלו עליהן מתחלה דבלי שום צורך טבילת מצוה אינן טובלות ולא רוחצות, אבל לצורך מצוה טובלות ורוחצות לעולם, וכך הוא עיקר מנהגם מעיקרא לטבול לצורך טבילת מצוה ושלא לטבול שלא לצורך, אף שהוא מותר מן הדין בזה ראו להחמיר וצוה לא ראו, והרשות בידן להחמיר במקום שרוצות ושלא להחמיר במקום שאין רוצות כיון שהכל מותר מדין התלמוד, ואין זה ענין לנדון שלפנינו.

ולא תצאנה לצמיהן עד הלילה. ויותר מזה אין צדינו להמיר להן כלל וכלל.

הנלע"ד כתבתי בסדר למען יברך ה' אלקיך תנ"ט לפ"ק. צבי אשכנזי

אחרי כותבי זה ראייתי לצעל ט"ז ז"ל באו"ת סי' ת"ר [פ"ק ע"ג] גם הוא ז"ל חתר למצוא הימר אף לאחר קבלת שבת. אמנם דבריו תמוהין מאוד שכתב דהתוספתא דסוכה מייירי להשים המיחם על האש כדי לצשלו, והוכיח זה מדאמרינן בפרק צמה מדליקין המחיל לתקוע תקיעה שלישית הטמין המטמין, ונתוספתא אמרינן דמניח המיחם על הארץ אחר התקיעה השלישית עכ"ד. וצמחילת כת"ר שגגה יראה מלפני השליט, דהא דאמרינן צמה מדליקין דמטמין אחר התקיעה השלישית היינו בשלש תקיעות ראשונות, ומאי דאמרינן בתוספתא דאחר התקיעה השלישית מניח המיחם על הארץ, היינו אחר התקיעה השלישית של השלש תקיעות שניות שהיא התקיעה הששית וזה צ"ל. אבל החילוק שכתבתי למעלה נלע"ד נכון.

צבי אשכנזי מאובין

סוף דבר הלכה למעשה אני אומר, שאין להן להנשים לטבול בחמין בליל שבת ולא בערב שבת שהוא יום שביעי שלהן, אלא מטבולנה בזמן ליל שבת או בהפגת זינתן בלבד עד שלא יקרא עליהן שם חמין, או במוצאי שבת, ואם אי אפשר בכל האמור יתירו להן לטבול בין השמשות

שאלה יב

ביאור דברי רש"י ב"ה דף ו' ע"ב מאן תנא • מקום עיון במשנה דבכורות הבכור נאכל שנה בשנה • תמיהא על הרמב"ם בדין בכור

שאלה לאהובי החכם המרומם כו' נר"ו, על דשאלנא קדמיכון צביאור דברי רש"י ז"ל ב"ה דף ו' ע"ב מאן תנא וכו' ת"ק דלא איירי בשנה בלא רגלים עכ"ל. שיש ציניכס מפרשים דקאי על אחרים, וכת אחרת אומרת דקאי את"ק דברייתא דלעיל דף ד' ריש ע"ב. ושתי הכתות האריכו למעניתם.

ויש כאן מקום עיון, כיון דלת"ק דברייתא דלעיל לא אשכחן שנה בלא רגלים, היכי משכחת אליביה הא דתנן בפרק עד כמה [בכורות כ"ו ע"ב] הבכור נאכל שנה בשנה, וכי תימא לית ליה להך תנא הך סברא דמתניתין, א"כ הוה ליה לתלמודא למימר מתניתין דלא כי האי תנא. ועוד משנתנו קרא קאמרה^(א).

אין ספק שהדין עם הכת האומרת דקאי את"ק דברייתא דלעיל. אמנם צמה שהוסיפה כת זו לומר דהך ת"ק ס"ל כרבנן [שם ו' ע"ג] צהא דמונה י"ב חדש מיום ליום ואם נתעברה נתעברה למקדיש, ופליג צהא דס"ל אין מעברין ולא מחסרין את החדש לצורך, אין צורך בזה, כי לא פורש בדברי רבנן דפליגי ארצי צמוכר בית צבתי ערי חומה אי ס"ל כר' שמעיה או כאחרים, אלא דאורחא דתלמודא למהדר ולאוקמא סתם צרייתא דתייתי ככ"ע כל היכי דמזי, ולהכי קאמר דאף כרבנן דפליגי ארצי אתיא שפיר הך סתמא דגופא, דמזינן למימר דס"ל כרצי שמעיה. וכד מהדרינן את"ק דברייתא דלעיל מזינן למימר איפכא דרבנן דרצי ס"ל כאחרים.

וב"או הכי נמי קשה, דאמר רבא לעיל [ר"ה ו' ע"א] כיון שעבר עליו רגל אחד עובר בעשה, וצמשנתנו משמע דלכתחילה נאכל שנה בשנה^(ב), אלא שזה היה אפשר לתרץ בדוחק דלאו לכתחילה קאמר אלא לענין בל תאחר, אף שאינו צמשמע שהרי נאכל קאמר דלכתחילה דינא כך הוא. וצ"ל דעל-המאור ז"ל שכתב [ר"ה שם] דשנה בלא רגלים אינה אלא לעשה בעלמא ולא ללאו, דודאי תקשה הא עשה ברגל אי' איתיה.

וב"זה קשה לי על מה שכתב רש"י בפרק שני דצ"ה דף י"ט ע"ב ד"ה (ת"ק סבר) [כי פליגין וכו'] ענה טובה קמשמע לן כל מי שיש לו תודה יציגנה בזה הסוכות

7

תשובה לכבוד אהובי ירדני וחביבי הרב המאה"ג המופלג בתורה ויראה כבוד מוה' יוסף קראטשין נר"ו:

סימן כד

קבלתי מכתבו וע"ד שאלתו במקוה שנותנין לתוכה חמין איך יתנהגו בטבילה בליל שבת, וראיתי דעתו שאפילו פושרין לא יהיו המים רק שתפיג צינתן וכתב שלדעתו כך היו עושין לכה"ג ביוה"כ. הנה חזינא לדעתו שלמד דבר זה מלישנא דמתני' ביומא דקאמר שתפיג צינתן. ולדעתי אין מזה ראייה דלא דוקא קאמר דהתם לא בדיני רחיצה בחמין עסיק להורות הדין בזה רק קאמר מה שהיו עושין לכה"ג ולא הי' צריך רק שתפיג צינתן.^א ועוד דהתם ביוה"כ עצמו היו נותנין ובפרט לפי מה דמוקי שם ביומא דף ל"ד ע"ב בשלא הגיע לצירוף ממילא לא הי' רק כדי להפיג צינתן, ועוד הלא שם בזמן הבית קאי ומי יימר שכבר גזרו על הרחיצה ועוד הלא אין שבות במקדש אלא ודאי דלהפיג צינתן לאו דוקא, ולדעתי מעולם לא נאסר רחיצה בפושרין רק בחמין. ואף שמדברי התוס' בשבת מ' ע"ב בד"ה מפני שמפשייר כו' משמע קצת דגם בפושרין אסור, נלע"ד דהתם ביושב ומתחמם כנגד המדורה ושם אסרו אפילו בפושרין דדומה כרוחץ בחמין.^ב וכן אני מזהיר את הבלנין כאן שיתנו החמין למקוה בעוד היום גדול כדי שבכדי שתחשך בין כך לא יהיו רק פושרין.

←

ובגוף הדין ראיתי בספר קרבן נתנאל בפרק כמה מדליקין סי' כ"ד שכתב שטבילה מי מקוה בחמין אינו בכלל גזרת מרחצאות. ואמנם כתב מלתא בלי טעם ובלתי ראי' ומפליג לומר שכתב באריכות ואין לנו לסמוך על דבר שלא בירר לנו טעמו. ואני אמרתי אולי דוקא רחיצה אסרו שעיקר הטעם שמא יחס בשבת אבל טבילה דלא משכחת אלא תיכף בכניסת ליל שבת שהרי צריך להיות סמוך לחפיפה לא משכחת טבילה בחמין שהוחמו בשבת. ועוד אמינא טעמא לפי מ"ש רש"י במס' שבת דף ל"ט ע"ב בד"ה בכלי וזה לשונו של רש"י דהרואה אומר היום הוחמו ומוכחא מלתא דתולדות האור נינהו ואתי להחם בשבת כגון נותן צונן בחמין עכ"ל. הרי שזה ודאי לא גזרינן שיחס בשבת להעמיד צונן אצל האור שאין אדם טועה אלא דחיישינן שיתן צונן לתוך החמין ובטבילה במקוה דבר זה בלאו איסור שבת אי אפשר שהרי אין טובלין בשאובין ובחמי טבריא בלא"ה בקרקע מותר לכן אולי לא גזרו בזה. ומ"מ אע"פ שאנו מדמין אין אנו מורים להתיר רק ליתן בעוד איזה שעות עד הלילה שיהיו בלילה רק פושרין. ואמנם הבלנין לפי הנראה אינן נוהרין בזה ואני מעלים עין מזה ומוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין.

דברי אוהבו הד"ש:

L

הגהות הגאונים

[א] עיין שבת (מ' ב') אלא בשביל שתפיג צינתן ודו"ק. ובחי' הרשב"א שם מבואר להדיא דכ"מ שאמרו שתפיג צינתן היינו הפשר יעושה"ט. ועיין שבת שם (מ"ח א') בתור"ה מ"ש ממיחם ע"ג מיחם. (מהגדול ממינסק)
[ב] עיין בחידושי הרשב"א והרמב"ן שם ובמלחמות מבואר דאסור אמנם אפשר דדוקא כהופשר בשבת וכן משמע מהתוס' ור"ן שם עיי"ש וצ"ע. (מהגדול ממינסק)

סימן כה

תשובה טו"ב למספר. אתן אמרי שפר. למאן דמימר קאמר שפיר. לכבוד אהובי חביבי וירדני הרב הגדול המופלג החכם השלם ספיר ויהלום כבוד מוה' וואלף נ"י סג"ל באפקוויץ.

מכתבו מן יו"ד למספר הגיעני עש"ק העבר. ובאמת טרידנא טובא ובפרט בתחלת הזמן גרמא שכבר התחלנו יום א' העבר בסוגיא דהיו בה מומין בפ' המדיר והתלמידים סבבוני. וכעת אנכי שאילנא לכולהו רבנן דבי רב וזמן אסיפה לכל. ואעפ"כ לאהבתו פניתי לדבריו הנחמדי'.

וגופא דעובדא שהתיר בי"ט שני של פסח להסיק תחת יורה ע"י נכרי לצורך תבשיל של קאפע שישתה היהודי שבמרחץ מיורה זו והשאר יניח לזוב מן היורה למקוה לצורך טבילת נשים בליל שבת קודש. והנה גוף הטבילה בחמין בליל ש"ק האמת אגיד שגם פה קהלתנו יש להם מקוה של חמין ותמיד אני מזהיר שבעש"ק יזילו החמין עכ"פ שתי שעות קודם הלילה כדי שיהיו פושרין בליל שבת ולא יהיו חמין. ואמנם אני חושש שבעל המרחץ אינו נוהר בזה ומתחיל להזיל סמוך לבין השמשות ואני מעלים עין כי לגוף הדין אין האיסור ברור בטבילה בחמין בשבת. וכבר נתעורר בזה הרב בעל קרבן נתנאל בפרק כמה מדליקין סימן כ"ב שכתב שטבילת מי המקוה בחמין אינו בכלל גזירת מרחצאות ואמנם לא ביאר טעמו ומפליג שביאר טעמו. ואין עלינו לקבל דברים שאין אנו רואים הטעם אם הוא טעם לשבח. ואנא חזינא מעלתו שכתב הטעם דאין לגזור בזה משום זיעה דארובה היא מהומה לכיתה:

ואני תמה ואטו רחיצה משום זיעה נאסרה אדרבה נהפוך הוא הזיעה משום רחיצה נאסרה. ואמנם כבר נשאלתי בזה פעם אחרת אם יש למחות והשבתי שאין כח לאסור דטעם רחיצה הוא משום שמא יחס בשבת ובטבילה לא שייך זה דהרי לא משכחת לה אלא בתחלת הלילה שהרי צריך להיות סמוך לחפיפה טבילה וממילא לא משכחת בחמין שהוחמו בשבת. ועוד שהרי רש"י כתב במס' שבת דף ל"ט ע"ב בד"ה בכלי דהרואה אומר היום הוחמו ומוכחא מלתא דתולדת האור נינהו ואתי להחם בשבת כגון נותן צונן לתוך חמין עכ"ל רש"י. הרי דדבר זה לגזור שמא יעמיד בשבת מים אצל האור ודאי לא גזרינן רק דגזרינן שיתן צונן לתוך חמין. ואף דבאמת אנן קיי"ל לאיסור אפי' בקרקע כמבואר בריש סימן שכ"ו אולי דגזרינן בקרקע אטו בכלי ובטבילה לא משכחת כלל צונן לתוך חמין שאם החמין קודמים במקוה א"כ שאובים נינהו לכן לא שייך גזירה זו ופשיטא דלא שייך אטו כלי דטבילה לא שייך בכלי. כל זה כבר השבתי שלא לאסור הטבילה בחמין בליל שבת.

ועל דבר מה שהתיר להחם ע"י הנה לדעתי אם היתה הטבי

חמין מוכנים מבע"י אולי הי' מקונו לכתחלה לצורך טבילה דמה שאנו לרחוץ כל גופו כתבו התוס' במס' משום שאינו שוה לכל נפש כ שהרחיצה רק בשביל התענוג או כשעל כרחי צריכה לבוא כל גוף לכל נפש שלא לרחוץ בצונן. ש הרגיש בזה ואמנם כ"ו אם היו להתיר טבילה בשבת וע"י כיו דהרי אינה טובלת לא מהני עירוב דמדאורייתא צרכי שבת אינן נעו משום הויאל ומקלעי אורחין כמ תקכ"ו אם כן בחמין לצורך כל בי"ט שהרי אין טבילה ביום ולא ואין יהיה מותר לצורך שבת ואוי נשים הרבה צריכים כל החמין הי ורגליהם חזיא להו אעפ"כ לא הי ואמנם מעלתו התיר ע"י לשתוו למה שהתיר הכל בו ה להרבות בשביל תינוק. הנה שם כשבאמת צריך לבשל או להדיח שמה באמת היה רוצה לשתות קאו כתב מעלתו שקאפע לא שייך לדי וכל שעטא זימנא הוא להרגילים ו עלה על דעתו לשתות עתה קאפני אי"כ הערמה הוא. ואף שכתבתי ש אורחים חזי להו לרחוץ כל אחד היתר עירוב תבשילין שאל"כ אכ תבשילין לא שייך אלא להתיר מי בי"ט אבל חמין לצורך כל גוף טבילה אין נתייר לצורך הלילה מקום לדון בזה. ועכ"פ יפה עשו להתיר רק ע"י נכרי ושבות מז שהנשים הרגילות בזה אדוקות מז בצונן ואף שיש שם חמין חוץ טלטול מ"מ קשה להתיר שבוו איסור שבות מ"מ הנשים לא היו זו ובבואם בלילה במקוה זו היה לעיר בלילה והיו נמנעות מלטבול יפה עשה מעלתו מה שעשה הצריך לשבת ובוזה לא שייך הער האכילה. ואותם שהתרעמו על מע והרהרו אחריו עתידין ליתן את אחרתי מלהשיב אפי' מקצת היו ונפש אוהבו הדורש

עוד נראה לפענ"ד דבלא"ה יפ דהא ודאי נכון הוא שבלי שהטבילה רחוקה מחפיפה שתו במים חמים כמבואר בי"ד סימן ו במים שהוחמו בי"ט. ועיין בש

שו"ת נול"י ה"ש"ת וגמפנאר - ת"ך

העושים מלאכתם ע"י דאמפף ונראה כעושי מלאכה דיו"ט. והנה אף שמדומה לי שכבר כתבתי בענין כזה למעשה צענין חימום המקוה דיו"ט שדעתי נוטה להתיר אף בלא הערמה לקחת מן המים שמצטלים ללורך קאפפע או עהע משום דסברתי הו"י נוטה דעכשיו הו"י חמום מים לעבול צו הו"י דבר השוה לכל נפש ואינו דומה למוגמר דאיוו אלא לאיסענס ומשום דצמדינות הללי הקרים הכל חולים אלא לנה וכמו שאנו רואים דעושים כן בכל ימות השנה לרוב העולם ואנו מחזירים אפי' בשבת להחם הצחים ע"י עכו"ם מכה פעם הנ"ל והכל חולים אלא לנה וא"כ מ"ש דיש להתיר דיו"ט אפילו ע"י ישראל וכמו שהביא מעשה"ת בשם הפרמ"ג בחו"ה ס' תקנ"ה מ"מ הנ"מ להחם על ידי הסאמאואור שהוא שלא ע"י דאמפף, אבל להסיק לעשות דאמפף מסתברא אלא לאסור. והנה אני נתגדלתי צעיר גדולה של יהודים צעיר מונקאטש ושם מסיקין המקוואות ע"י דאמפף ולא ראיתי מעולם שתי המקוה נסקת ונחממת דיו"ט אף בשחל יו"ט שני ציב וכן שמעתי על כמה מקומות גדולים הסמוכות למקומותינו שמחממין המקוה ע"י דאמפף וג"כ רק בחול אלא לא דיו"ט אפילו כשהל יו"ט ציב ו. ולכן כ"ל דעמא דמילתא מלבד משי"ב מעשה"ת דאושא מילתא עובא. מלבד זה י"ל עוד פעם חדש דלעשות דאמפף דיו"ט הוא השם איסור חדש ובעין תיקון מנא והולדת דבר חדש, וכשם שאסור להוליד דיו"ט אור אף שמוותר להצעיר אש כן אסור דיו"ט להוליד מחדש דאמפף שהוא מוליד דבר חדש דיו"ט והו"י מתקן מנא שאסור גם דיו"ט ולא שייך צ"י לומר מתוך, דלא הותרה מעולם הולדת דבר חדש ללורך אובל נפש ולכן גם דעתי נוטה שאין למעשה"ת להתיר:

אם תיכף כשתרד להמקוה תעבול ומיד אחר העבולה תלא מן המקוה לחוץ כרי גילתה דעתה שאין צ"י כלל להנחת רחילה אלא לשם עבילת מלוא ומסתבר אלא שבעינת מלוא לא אסרו חז"ל כלל דמללה"י. וצמק"א כתבתי שה"ה שהחמירו שלא לעבול בלש"ק הגשם שעברו זמן עבילתן כמזב"ה דרמ"ה סימן קל"ז שלכאור"י הענין פלא כיון שמצוה"ר בגמרא צ"ה י"ז וצמשה"ה שם שחדם מותר לעבול בש"ק. א"כ מה ראו הפוסקים להחמיר בדבר וכבר תמה הב"י בס' קל"ז. ואני כתבתי שהוא מפני שיש ק"ת דוחק בדבר משום דעכשיו עובלין הגשם צמקוה חמה והרי אסור לרחוץ צממין בשבת כמשי"ב גם מעשה"ת ורק ההיתר הוא משום שהוא עבילת מלוא או מקילין אבל צה"י אפשר לעבול חין להקל לכן תפסע המנהג לאסור עבילת אשה בשבת צמקוה שה"ה אפשר לעבול מקודם. ועוד רא"י שהרי מטיקר הדין אפי' ציובה"פ מותר לעבול דלא אסרו אלא רחילה של תנווג בה"ד רחילה צממין בשבת לא אסרו אלא רחילה של תנווג כ"ל נכון:

ידידו גיבו דורש שלומי וש"ת בלג"ה. סעניכהלני וי"ו, תרפ"ח לפ"ק.

שמעון גרינפעלד

סימן קבח.

לכבוד הרבני וכו' מו"ה אברהם איינהארן נ"י בבקעש טשאבא.

זה חוזה זמן קבלתי מכתבו היות כי צקבלתכם יש תקנה שמחלל שבת חין לו לצוה צקבל. ושואל על ג' אנשים אם גם הם בכלל מהללי שבת שאין להכניסם צקבל והס, ה' יש לו עסק צעמאן והוא חקניען געזעלשאפפע והמועט המה עכו"ם והפעלים עושים מלאכתם בשבת. צ' ויורלהיוצער שמוכרים בשבת ע"י עכו"ם. ג' אייזענגעשעפט שעשה פערערהאג עם עכו"ם שהוא שותף אבל הפירמא הוא על שם הישראל והעכו"ם מוכר בשבת אם הם בכלל מהללי שבת שעפ"י התקנה חין להם לצוה צקבל עתוד"ש:

ואשיבהו שצדק זה א"ה לפסוק רק להרצ שיתקבל שמה הוא יפסוק כפי ראות עיניו וכפי הענין אבל איש ממרחק אינו יכול לפסוק צזה כי יש כמה פעמים להפוך צזכותם אגר לא יפסלו מלצוה צקבל אף לפי התקנה. וצפרע שרצ ממרחק לא יכול לידע צזא"ה לשון נכתבה החקקה. ובעעמיס אפרש פה מקאחס. ה' בכל ג'י שאלות יש חופני היתר וחופני איסור והרבה פעמים צשוחפות עכו"ם מותר והרבה פעמים אסור כמבואר כ"ז בחו"ה ס' רמ"ה. וכן למכור ע"י עכו"ם צנות לו צקבלות וחלק צרווה יש ג"כ חופנים שמוחר והם כהררים התלוים צשערה. א"כ חין לחתוך עליוהם שם מהללי שבת דאפשר עושים בחופן המותר. ורק הרצ שיתקבל הוא יראה וידע אם עושים בחופן האסור או בחופן המותר. צ' אפילו עושים בחופן האסור חליצה דכ"ע מ"מ כיון שיש חופני היתר והרי כמה רחיים והדומה להם של ישראל עותנים בשבת ע"י שט"מ ושערי שותפות והדומה להם. א"כ אף העושה בחופן שהוא אסור הו"י רק שוגג כמבואר בחו"ה סימן ל"ד סעי' כ"ד דאפי' צקושר ומתיר צשבת חינו נפסל לעדות עד שיודיעו עי"ש צש"ע. והדברים קו"ה מה צקושר ומתיר שטושה הוא צעממו וחייבין עלוה סקילה. ועכ"ל כיון שהעולם עושים צו אפילו לעדות חינו נפסל. כ"ש וקו"ה צני"ד שעושים ע"י עכו"ם וע"י הוראת היתר צוודאי דאפילו לעדות חין נפסלין אף שכל עובר עזירה פסול לעדות מה"ת מ"ש שאינו נפסל מלצוה צקבל שאינו אלא תקנה צעלמא. והנה ח"ע"ג שכתב צש"ע שר"ך להודיעו ומשמע שעכ"פ צבודיעו אותו שצדק זה אסור הוא נפסל מ"מ ודאי לא סגי שיודיע אותו

74 (3) ואודות שאלתו הטייה בעבילת לול ש"ק כי לאשר שהמקוה נחממת ע"י דאמפף יש לחוש שתי המקוה צלש"ק חמים גמורים וא"כ יש חשש איסור רחילה צממין דאסור אפי' הוחמו מע"ש כמבואר בחו"ה ס' שכי' לאלת שאל חו"ה"ד אם לא יאמר לאלה הממונים על זה שתזכר שיעבלו הגשם דוקא צהש"ש כמש"כ צחכ"ל סיומן י"ה:

על זה אני חומר אל תדק הרבה כי הדבר יכול לגרום קלקול למק"ה שיעבלו הגשם ציום זה ודאי לדעתי חמור יותר וכמש"כ צחכ"ל הנ"ל ונמלה שהקלקול יתר על התיקון וכבר הביא צסד"ע צסס"י קל"ז מתש"י דברי יוסף להתיר אף בעבילת הלילה ואף צס"ס אלא הסד"ע חוזק דבריו להתיר וגם כתב לחפש היתר חדש עי"ש. ואפשר לדעתי עוד לומר פעם להתיר והוא דלא אסרו בגמרא וצש"ע אלא לרחוץ צממין אלא עבילה לאו שם רחילה עליו אלא עבילה שמה ולא אסרו ור"ה שהרי מודר הגאה קממנין צוודאי אסור לרחוץ צו ואפי"ה עובל צו עבילה של מלוא דאחיה צכלל הגאה דמלות ללה"י. ועיין צמג"ה דהעושה שופר דיו"ט מותר לתקוע צו תקועה של מלוא. וכן עכו"ם שעשה מלאכה צלולצ וערבה מותר לאלת צה ח"ע"ג דאסור להנות מ"מ מלות ללה"י ואינו בכלל האיסור שאסרו חז"ל. ה"י צזה לא אסרו אלא רחילה של רשות לשם הגאה אלא עבילה של מלוא לאו בכלל הגאה הוא ולא אסרו. וכ"ת הרי אף הוגדר הגאה מן המעיין חינו עובל צו אלא צימות הגשמים ולא צימות החמה משום דצע"ה יש הגאת הגוף. א"כ ה"י הרי בעבילה צממין עכ"ה ח"כ"ה הגאת הגוף. זה אינו דלא אפשר ולא קמכוין מצוה"ר צפסחים כ"ה דמותר ה"י הו"י לא אפשר ולא קמכוין והגאה הצאה לו לאדם צע"ה מותר הגם שיש מקום לפקפק ע"י מ"מ צאיסור דרצן קל כזה דמבואר צסד"ע וצב"י חו"ה סימן שבי' שהוא קל משצות אחר חין לחפש חומרות ורק חוי צכל עיירות גדולות שמחממין המקוואות על ידי דאמפף ואין משגהיחן צזה וצפרע דגשים חין אוהבות מקוה חמה ואפשר דלא הגועה המקוה לחימומת של מרחלאות. ולדעתי אם מעשה"ת יראה להחמיר וכן יותר שיאמר לצעלה המקוה צצלש"ק לא תניה חת האשה העובלת לישב צמים חמין רק מיד כשתרד להמקוה

של אברהם ל' חק כ
בר"ה ל' שמין לנין אהרן צצ"ה

ספר

Ergas, Joseph

דברי יוסף

והוא חלק מכמה שאלות ושיבות דברים המצודקים
 בן דבר ובזמנו דבר • החכם השלם הדיין המצויין
 חרב המובהק המקובל האלהי כמזהרר
יוסף אירגאס
 עמנואל ז"ל אשר אור

תורתו האיר זורה בעיר ואם
 בישראל ליוורנו יע"א

אשרי בניו אחריו אשר נתנו לכסף מוצ"א • להכין משל ומליכה
 המה הגברים החשובים • הטונים טובים • כה"ר עמנואל
 ואברהם אירגאס יצ"ו • יחי קה' עממם • ננרך חת
 כל מעשה ידיהם • ולא ימוש ספר התורה מפייהם • ומפי
 זרעם אחריהם • חוב"ר :

נדפס בליוורנו יע"א

בדפוס המשוכה של הגביר אברהם כמזהרר
 רפאל מילדולה יצ"ו :

שנת יהיה לבית יהודה לששן ולשמחה לש"ק :

In Livorno Nella Stamperia d' Abraham Meldola
 MDCCXXXII.) (Con Lic. de' Superiori.
 E Privilegio di S. A. R.

זיה לר"מ דשנת זין תפילין • או ההיא דסלקא
 דעמד דלית זיה גר"מ מקום יש בראש להניח ב'
 תפילין ז' או תורף דכריו ז' • ונמחלה מכת
 חין זו כוונת התוספות דא"כ לא מירכו כלום דכיון
 ד' כין למימר דטעמיה דר"מ הוא משום דא
 אמרינן מקום יש בראש להניח ב' תפילין • עדיין
 הקושיא נמקומה עומדת אמאי דקאמר דבתם
 מתני דזרכות דלא כר"מ אבל כוונת התוספות
 מנוחרת • דרכונס לומר דאם לא נאמר דלית
 זיה לר"מ מקום יש בראש להניח ב' תפילין כמו שלא
 דכה הגמרא לומר כן לעיל • לא מיתרבה מילתיה
 דר"מ דאמר זוג אחד חין טפילא לא"כ סבר שבת
 זמן תפילין הוא כדאסיקנא לעיל אמאי דאמרי' אל"א
 מחוורתא בדשנין מעיקרא • ומש"ה גיחא ליה
 טפי למימר דההיא דזרכות דנשים כטורח מן
 התפילין דמ"ע שהזמן גרמא היא אתייח דלא כר"מ
 זוהי כוונת התוספות בלי ספק • אל"א דתירוצס
 אינו מתיישב דא"כ הו"ל למרע לאובדתי דר"מ ור"י
 סבירא ליה דשבת זמן תפילין מדהנין זוג אחד חין
 טפילא • וכן מכתתי שהקשה הרש"א בחידושי
 ע"ש :

סימן סג

והמעברתא לא היה מקום בראש להניח ב' תפילין •
 אלא כריך שהיו מושבנין ומיושבין על הראש ולא
 זקופין כלפי האויר •
אמנם מ"ש הרא"ש ז"ל דחזינן בפרק המוכח
 תפילין דעס התיחורא והמעברתא יש
 מקום בראש להניח ב' תפילין • לא מכתתי שם
 שום הכרח לזה • ואפשר דכוונתו כמ"ש שם
 התוספות דמדקאמר מקום יש בראש להניח ב'
 תפילין משמע דשיעור רחבו שיתמלא מקום השנים
 ע"ש • גם הנרדכי בהלכות קטנות דף כ"ז ע"ב
 בתנ"ז וז"ל והא דקאמר מקום שמוח של תינוק רופף
 הוי פירושו מן הפדחת עד מקום רפיפת מוח
 התינוק שזו היא מאמצע הראש כלפי פניו דהכל הוי
 מקום הראוי להניח תפילין וכו' ע"ש וכ"כ בספר
 התרומה בימין ר"ג וכ"כ שאר הפוסקים • והש"ע
 בימין כ"ז סעיף ט' • הרי מנואר דשיעור המקום
 המגביל שתי הקציבות אינו ב' אצבעות לבד כמ"ש
 בעלגן המלך דהגא מן הפדחת עד רפיפת מוח
 התינוק טובא הוי • ולפי"ד חין לסמוך כלל על
 מ"ש בעלגן המלך • אלא כריך שיעור קציבת
 החפלה שבראש מושכנת ומיושבת על הראש ולא
 זקופה כלפי האויר • ומהתחלת עיקרי השער
 של הפדחת יתחיל התיחורא • באופן שכל
 התיחורא והמעברתא יהיו מונחים ומיושבים על
 הראש :

כתב

בעל בית ורדים נחלקן המלך
 כי קנ"ג וז"ל עוד למדנו מכהן
 שהנחת קציבת התפילין של ראש
 אינה מושכנת ומיושבת על
 הראש אלא נוטה וזקופה כלפי האויר שנמצא
 כשיניח ב' תפילין בראשו יהיה שיעור המקום
 שמגביל שתי הקציבות יהיה רחבו ב' אצבעות וכו'
 ע"ש •
והנה חף על גב דהו"ז לדייק הכי מלשון רש"י
 ז"ל ולכאורה משמע כדכריו • מכל
 מקום תמהתי עליו חיד לא נתן אל לבו דשאר
 הפוסקים חלוקים עליו • דהנה הרא"ש ז"ל בסדר
 תיקון תפילין אחר שכתב סדרת שימושא רבא
 דשיעור התפילין הם אצבעים על אצבעים כתב
 וז"ל והאידנא שאין עושין הנתיים רחבים
 ב' אצבעות לפי שהתיחורא ומעברתא רחבים ואם
 היו הנתיים רחבים ב' אצבעות מלמד התיחורא
 והמעברתא לא היה מקום בראש להניח ב' תפילין
 וחזינן בפרק המוכח תפילין דעס התיחורא
 והמעברתא יש מקום בראש להניח ב' תפילין וכן
 עכ"ל והניחו הכ"י בסימן ל"ג הרי שכתב דאם
 היו הנתיים רחבים ב' אצבעות מלמד התיחורא

סימן סד

בתשובות

→ מוהר"ר בני נר"ו
 סי"א שקיל וטרי
 על מנהג הנשים
 שטובלות בשבת
 נחמין כדרכן בחולומסיק דלאו שפיר ענדי •
 והטוב והישר הוא שתטבלנה בזמן או תדחה
 הטבילה עד מוצאי שבת • או תשיק כינת המים
 לבד ולא תחממם עד שיעור שיקרא להם מים חמ"י
 ואם אי אפשר בכל האמור יתירו להן לטבול בין
 השמשות ולא תבאנה לבתיהן עד הלילה ע"כ תורף
 דכרו •
ולחיות שהמנהג הזה נחשט בנינו לטבול
 נחמין כליל שבת ואין פוכה פה
 ומכשך ראיתי ללמד עליו זכות ואומר ידוע הוא
 דרחי"ה שנת נחמין שהוחמו מע"ש לא אסרוה לא
 משני הנלנין וכדאמרינן בפרק כירה נחלה היו
 רוחבין נחמין שהוחמו מערב שבת התחילו הנלנין
 להחס בשבת ואומרים מערב שבת הוחמו אסרו
 אה

קט החמין וכו' . ונזירה זו קליש איסורה ואינה
 בכלל שנות וכמ"ש הרי"ף ז"ל בפ"ד די"ט וז"ל וחמין
 לגאון דקאמר הבי בהיה דאמרין לא ירחוק אדם
 כל גופו בשנת בחמין שהוחמו מערב שנת דוקא
 בשנת אבל ביום טוב שרי לרחוק כל גופו בחמין
 שהוחמו מערב יום טוב דלאו דנר שחייבין עליו
 משום שבות ולא משום השות ולא משום מצוה הוא
 וכי נזרו בשנת אבל ביום טוב לא עכ"ל וכן פסק
 הרמב"ם בפרק ח' מהלכות י"ט וכתב שם המגיד
 דכן הסכמת הגאונים וכן פסק הסמ"ג . וכן
 הכריע מרן מוהרי"ק א"ח נש"ע .

צמצאת

למד לדעת כל הפוסקים המתירים
 צ"ט לרחוק כל גופו בחמין שהוחמו
 מערב יום טוב דהאי נזירה דחמין לאו בכלל איסור
 שבות הוא שהרי בפרק משילין שנינו כל שחייבין
 עליו משום שדית בשנת חייבים ביום טוב . ועכ"ד
 לא אסרו ביום טוב לרחוק כל גופו בחמין שהוחמו
 מערב יום טוב ש"מ חומרא בעלמא הוא שהחמירו
 בשנת ולא בכלל איסור שבות הוא . ומכרד"ך
 בבית כ"ב אדר ז' התיר להרחיק המת בשנת על ידי
 צוים בחמין שהוחמו מערב שנת . משום דלא
 אסרו אמירה לגוי אלא במקום שנות אבל בני חמין
 שהוחמו מערב שנת דלא הוי אלא גזירה בעלמא
 לא ע"ש .

זמעה

אפשר לומר שלא העמידו דנריהם
 במקום טבילה של מצוה . דונמא
 לדבר כתב הבי"ד סימן קצ"ט וז"ל כתב הבל נו
 אנוי תמה היאך אשה יכולה לטבול בלילי שנת וי"ט
 והיאך תוכל מסמיטת שער . וכתב עליו הרנ"י
 דאין לדחות דברי כל הני דנאותא דשרו לטבול צ"ט
 ושנת . וזששח דסמיטת שער אינה כלום שהרי
 פסק הרמב"ם שאין סמיטת נשערזכתתני טעמו
 בט"ח ח"ב"ט עכ"ל .

והנה

המעין שם יראה להדיא שבת דאף על
 גב דאין סמיטת נשער איסורא מיהא
 איכא . וא"כ הדרא קושיא לרובתא דהיאך תוכל
 מאיסורא דרבנן של סמיטת שער . אלא ע"כ
 לומר דמקום טבילת מצוה לא העמידו דנריהם .
 וכדמתיא בפרק נ' דביצה כל חייבי טבילות טובלין
 כדרבנן בן נט"ז בן צויה"ך ז"ל וכן פסק הרמב"ם ז"ל
 בפ"ג משביתת עשור . הרי שהחירו טבילת מצוה
 אע"פ שהכל אסורים ברחיבה .

ואית

דזו אינה ראייה דשאני התם דלא סגי
 בלא הכי . אבל הכא אפשר לה לטבול
 בצונן . וי"ל דכיון דאיכא בערא דגופא לטבול
 בצונן . הו"ל מבטער שהחירו לרחוק בחמין
 וכמ"ש הרמב"ם בפ"ו ופסקו מרן מוהרי"ק א"ח נש"ע

סימן ש"ז דמותר לומר לגוי להניח מעם חמין דק
 חכר שלא עירבו לרחוק בו המבטער ואף שאין שם
 צורך . מצוה מ"מ מותר . אף הכא נ"ל לא
 ברע . דהא עיקר הטבילה מצוה היא ואם יעשה
 בצונן יבטער .

ונדולה

מזו מציינו שכתב רמ"ה נתי"ד דאף
 ירדו גשמים ורובה ליך לניחו מגה"כ
 או להפך והוא איבטנים שאם לא ינעול יבטער
 מותר לנעול מנעלים עד שיגיע למקומו עכ"ל .
 והשתא אם נאיסור געילת הקודל גזירה דאיכא
 מדרנותא דסנרי דכלהו מדאורייתא ניגהו כדי שלא
 יבטער התירו לו לנעול מנעל . טבילה בחמין
 שהוחמו מערב שנת דאינה אלא גזירה וחומרא
 בעלמא . גאו"ב"ש הוא להתירה כדי שלא יבטער
 לטבול בצונן . ומיהו מצאתי בכל בו דק קנ"ד
 שהציא תשובה לרב האי"גאון ז"ל שאוסר לנעול קרי
 לטבול בשנת בחמין שהוחמו מע"ש ואפילו בפושטין
 גראה שאוסר וב"ע :
 L

סימן סה

כתב

הרז נעל להם משנה בפ"ק
 דתעניות וז"ל עוד יש לי קצת
 חימה על הטור ועל רבינו ז"ל
 דמסוגיא דפ"ק דתע"י משמע
 דהך דאמר רב הונא כגופיא מבפרא לא הוי נג'
 תעניות ראשונות דהא חסיפת זקנים רכזה הכתוב
 לא הוי אלא נג' תעניות אמצעיות דהם אסורים
 במלאכה דאמר קרא קראו עכרה ואמרין בגמרא
 דהוי בעצרת שאסור במלאכה והא לא הוי אלא
 באמצעיות ואחרונות אבל לא בראשונות וא"כ מנא
 להו לומר הך דדורשין וחוקרין דהוי אפילו
 בתעניות ראשונות . דבגמרא לא משמע הכי
 כדכתיבנא עכ"ל .

ובמהילת

מכ"ה אין כאן חימה כלל דהיכך מצא
 בגמרא דאסיפת זקנים לא הוי אלא
 בתעניות האסורי' במלאכה דאי משום מה שאמרו
 בגמרא דקראו עכרה דומיא דאסיפת זקנים מה
 אסיפת זקנים ביום אף ביום וכו' הא לא
 איריית דהת' השואת הזמן הוא דמשוי אותם אהרדי
 והכי קאמר קרא קראו ביום בעצרת מלאכה
 משעת אסיפת זקנים . אבל לאו למימרא דהיכך
 דליכא איסור מלאכה לניח נמי אסיפת זקנים .
 דהא בעורא ונקמיה דמיעייקו ילפינן מאי ענדוין
 בנינופיא

בנינופיא לא אידכר נהואיכ
 בתענית דלת ביה איסור
 זקנים וחוקרין ודו"שין וזהו
 דמנילה דמשסיקין בתעניור
 דף ל' משום בנינופיא דאין כ
 דכל תענית כינור ענדוין
 הנלע"ו

סימ

כתב

מהר"ם
 סימן כ"
 ששמו ח
 באחד

הסדרות שנאמרו נדס צכי
 וכתב שם ז"ל ולדעת הרי"ף
 להו דהכל תלוי בחלמון דכך
 אסור שאין חלוק להם צ
 בחלמון לחלבון דבחלמון
 מקום הא אינהו סבירא ו
 וליכא דס נכיס מדאור
 מדרבנן הרי כתב מוהרי"ק
 והעלה דאפילו לדברי האו
 שלא לאוכלו צעינו משוכ
 לערנו לכתחלה אסור אבל
 אפילו ליכא ששים אינו חוג
 לדבריו ע"ש א"כ ננ"ד הו
 עכ"ו

ודבריו

תמוהים עד נ
 נמכא דס צכי
 את כולה ולא זרק את הדג
 ג"ל דשרי אף על פי שאין
 המותר שהרי כתבתי שיש
 כלל אפילו מדרבנן ואפילו
 מדרבנן היינו שלא לאוכל
 לכתחלה אסור . אבל
 אינו אסור מערונתו ו
 לשוג

הרי

מבואר דלא כתב
 כשנמכא דס צכי
 את כולה וכמ"ש נהדיא .
 במקום שאוסר את כולה ו
 נהדיא נש"ע סימן פ"ו כ
 נדון דידה שנמכא דס

כרואה בזה, עכ"ל. ולפי זה אין חילוק, דלעולם הכלה יכולה לטבול ביום, ואין חילוק בין טבילה בשמיני או בשביעי. וכן כתב בשו"ת פנים מאירות חלק ב' סימן ד' להקל מסברא דנפשיה:

(יב) אב"ד אחר החופה. כתב הש"ך [סימן י] כלומר אף על פי שהיא טבילה הראשונה לבעל זה, דינה כשאר נשים:

(יג) (סעיף ד) דאיכא אונס. עיין בב"ח [עמוד קעו ד"ה ובעל כרחך] שכתב דפעמים יכולה לטבול בשביעי ביום מחמת אונס, וכגון דבשמיני ותשיעי ויותר איכא אונס דאפילו ביום אינן יכולות לטבול, כגון שהוא יום איד שלהם או כיוצא בזה מפני פריצים, ובשביעי יכולה לטבול ביום אבל לא בלילה מפני שטוגרים שערי העיר, ובזו תוכל לטבול בשביעי ביום, וצריכה להסתיר טבילתה מבעלה שלא ישמש עמה ביום ויבואו לידי ספק. ועיין בתשובת חוט השני סימן נ"ו:

(יד) יכולה לטבול בשמיני מבעוד יום. ומבואר מתשובת הרמ"א סימן (כ"א) [יט] שהבאתי לעיל [סימן ט ד"ה בשו"ת חוט השני], דאם אינה יכולה להצניע טבילתה ושיהיה אוושה דמלתא, מקרי גם כן אונס, ואם כן מותרת לטבול ביום שמיני ותסתר טבילתה עד הלילה. וכן כתב בשמו בספר סולת למנחה [תורת השלמים סימן ס"ק ח*]:

(טו) (סעיף ה) אם עברה וטבלה בשביעי. כתב הש"ך [סימן יא], והב"ח פסק להחמיר כמהרי"ל והגהות מיימוניות והגהות שערי דורא בשם מהר"ם, דביום שביעי לא עלתה לה טבילה וצריכה טבילה שנית בלילה, וטוב להחמיר היכא דאפשר, כיון שכן גם כן דעת הראב"ד והגהות מיימוניות והר"א בשם השאלתות, עכ"ל. וכתב בספר בית הלל [סימן ב], לפי זה אותן הנשים שחל טבילתן ערב שבת וטבלה קודם חשכה ליל שבת, או לא עלתה לה טבילה וצריכה טבילה שנית בליל שבת, וכן שמעתי בשם אב"ד הגאון מוהר"ר יהושע שהיה אב"ד ור"מ דק"ק קראקא שפסק הלכה למעשה והצריך טבילה שנית, וזה פשוט, עכ"ל. מיהו מה שכתב הש"ך שכן גם כן דעת הראב"ד והגהות מיימוניות והר"א בשם השאלתות, על כרחך נמשך אחר דברי הבית יוסף שכתב בסוף סימן זה דתרי נטאי נינהו, דהר"א לחוד, והראב"ד לחוד, וכן כפל בסימן זה כמה פעמים דהר"א מן המתירים לטבול בשביעי אפילו לכתחלה. אבל באמת טעות נזדקרה לפניו, שכתב לפניו בספר תורת הבית הארוך [בית ז שער ז ל, ב] שהר"א מן המתירים, והוא טעות סופר, וצריך לומר שהר"ד מן המתירים, וכן הוא בספר תורת הבית הארוך בדפוס שלפנינו, וכן הוא בהשגות הר"ד על ספר בעלי הנפש [שער הטבילה אות יא] שמתיר לטבול בשביעי ביום, וכן כתב שרב אחא משבחה בנדה דאורייתא קאמר, אבל הראב"ד כתב דברי רב אחא משבחה בסתם, משמע דסבירא ליה דאף בזמן הזה שכולן ספק זכות הן וסופרות שבעה נקיים, אפילו הכי לא עלתה לה טבילה ברטבלה ביום שביעי. וכבר הרגיש בזה הגאון מוהרש"ק (ובספר מר) [בתפארת] שמואל [בהגהות הטור]:

76 (טז) ומכא מקום לא תשמש אפילו בשמיני עד הלידה ותפתיר וכו'. ור"ל, אפילו טבלה ביום שמיני מחמת אונס אפילו הכי תסתיר טבילתה עד הלילה. ואף שכתב הבית יוסף [עמוד קעה ד"ה כתב האגור] על האגור [סימן אלף שפד] שממנו מקור דין זה שהוא חומרא יתירא, מכל מקום לא נחלק עליו. וכן כתב הב"ח [שם ד"ה כתב האגור]:

6 אחר שכתבתי כל זה ראיתי בספר דברי יוסף סימן ס"ד שכתב, המנהג נתפשט ביניהם שטובלות בחמין בליל שבת ואין פוצה פה ומצפצף, וטרח שם לקיים המנהג, ואחר השקלא וטריא בסוף העלה שם דין זה בצריך עיון. ומצאתי בדבריו שם שהביא ראיה להחמיר מהאי שכתבתי לעיל [שם ד"ה ובאמת דבריו] כיון שכתב הרי"ף דאיסור טבילה בחמין לאו משום שבות הוא אלא גזרה משום הבלנין, ומביא עוד שם וממהר"ך בית כ"ב חדר ו' דהתיר לרחוץ המת בשבת על ידי גוי בחמין שהוחמו מערב שבת, משום דלא

וכתב עוד, די"ל כיון דאיכא צערא דגופא לטבול בצונן, הוי ליה מצטער שהתירו לרחוץ בחמין, וכמו שכתב הרמב"ם [שבת פרק ו' הלכה ט] ופסקו מרן בשלחן ערוך סימן ש"ז [סעיף ה] דמותר לומר לגוי להביא מים חמין דרך חצר שלא עירבו לרחוץ בו המצטער, ואף שאין שם צורך מכל מקום מותר, אף הכא בנדון דידן לא גרע, דהא עיקר הטבילה מצוה היא ואם יעשנה בצונן יצטער, עכ"ד. ולענין נראה דבריו נכונים לפי מה שכתב המגיד משנה שם דין ט', דכוונת הרמב"ם שאין כאן חולה כולל כל הגוף ולא סכנת אבר אלא קצת צער, עיי"ש, אלמא דהתירו רחיצה משום קצת צער, ופשיטה דלישנא משמע דמיידי ברחיצת כל הגוף דומיא דקטן, וכיון דלא גזרו ברחיצת חמין משום קצת צער, כל שכן היכא דאיכא ביטול מצות פריה ורביה. וכן מבואר בדברי המגיד משנה פרק ב' מהלכות שבת דין י"ד, שכתב דאף על גב דסבירא ליה להרמב"ם שאין דוחין שבות אפילו שבות דאמירה לגוי לצורך מילה כל שהוא לפני המילה, מכל מקום סבירא ליה דלרוחצו בחמין שחממו גוי מאליו, או עבר ישראל וחממן בעצמו או עבר ישראל ואמר לגוי וכו', בכל אלו מרחיצין אותו, לפי שכל אלו מתירין אפילו לבריא דבר תורה, ואין בהם אלא משום גזרת מרחצאות, ובמקום מצוה לא העמידו גזרתם, וכן כתבו ז"ל, עכ"ל. וכן מבואר מדברי הלחם משנה פרק ו' דין ט' שהקשה על דברי המגיד משנה הנ"ל שכתב להתיר רחיצה בחמין לפני המילה מטעם דאינה אלא משום גזרת מרחצאות, אם כן מאי טעמא כתב הרמב"ם בדין י' דאין עולין באילן כדי להביא לו סכין למילה, דהא נמי אינה אלא גזרה משום שמא יעלה ויתלוש. ותירץ, דהתם בחמין שהוחמו דומיא דשבות דשבות הוא, דהגזרה היתה משום מרחצאות, ומרחצאות התם גזרה משום הבלנין, ע"כ. אלמא דסבירא ליה דאיסור רחיצה בחמין אינו אלא כמו שבות דשבות, וכיון דקיימא לן דשבות דשבות שריא במקום מצוה, אף זה כן. ובאמת קושית הלחם משנה מעיקרא לא קשה מידי, דשאני הא דאין עולין באילן שהוא משום שבות כדאיתא במשנה דביצה דף ל"ו ע"ב, אבל איסור דרחיצה בחמין שאינו בסוג השבות, כמו שכתבתי בשם הרי"ף, ואפשר שזה בכלל דבריו, ובה ליתן טעם דלמה עליית אילן בכלל שבות מה שאין כן ברחיצה בחמין. אך בלאו הכי הטעם פשוט לחלק ביניהם, ואין להאריך בזה. וזה דלא כדברי רוביה לילה, ואפילו באיסור אמירה לגוי הלכה כדברי האוסרין, עכ"ד, וליתא, דאיסור רחיצה קיל מאיסור אמירה לגוי, כדמוכח מדברי המגיד משנה הנ"ל. על כל פנים מבואר דסבירא ליה להמגיד משנה דלא גזרו ברחיצת חמין במקום מצוה, וכן פסק הטור באורח חיים סימן של"א [עמוד תקיד]. ואין לומר דדוקא במילה הדין כן לפי שהיא עצמה דוחה שבת, מה שאין כן בשאר מצות, זה אינו, דהא הרמב"ם לא סבירא ליה הכי, אלא דממילא ילפינן לכל המצות ואפילו להיכא שיש מקצת חולי או מצטער, ועיין בשלחן ערוך סימן ש"ז [סעיף ה] דסבירא ליה כן להלכה, וכמו שכתב הרמ"א שם, וכהאי גוונא כתב הרי"ף ריש פרק קמא דשבת [ב], א דבור ראשון גבי הא דתנן [ראש השנה לב, ב] אין מעכבין את התינוקת מלתקוע אבל מתעסקין עמה, דכיון דתקיעת שופר לאו שבות היא, שריא במקום מצוה, עיי"ש. מכל הלין נראה לי, דבמקום שנהגו לטבול בשבת בחמין אין למחות בידם, כי יש להם על מה לסמוך. ובפרט בזמן הזה דירדה חולשה לעולם ואי אפשר להם בצונן ויש ביטול מצות עונה, ומה גם יש להם מקום לסמוך על מה שכתבתי לעיל, דבמקואות שלנו לא דמי למרחצאות, דעיקר הטלת חמין אינה אלא להפיג צינתן, ומעין הצונן הוא העיקר, ובטלה שם חמין מעליהן. אבל במקום שלא נהגו להקל, יש לנהוג כמו שכתבתי לעיל:

נש"ם ח"ק ראשון מספר סדרי מהרהר להלכות נדה. השבחה לאל והודאה לנורא עליה, והוא יוכני לגמור ח"ק שני המיוסד על הידושי גמרא מסכת זו ודיני חציצה וטבילה:

סוכר טבילה סי' קצ"ג ס"ז - ג
מבצורת סוכר צמחון

רחיצה
עיקר
בכלל
מעשה
משום
היתר
נשים
(כיון
רבנן)
באר
נ על
בס'
א לי
ש אין
פניו
זהו
אבלי
ומ"ב
שעת
לד'
ב"י,
של
ברי'
יעת
ונים
ראה
מ כ'
חם
חץ,
ויים
עתו
נלה
שכן
סור
ז"ל
יכן
בת

לחמין שהוחמו בשבת, הלא מדינא דגמ' אסור אף בחמין שהוחמו בשבת, ואם סמכינן דטבילה אינה רחיצה נתיר גם חמין שהוחמו בשבת, עוד זאת להתהל"ד שכ' דהמערב חמין וצונן לא מיקרי חמין שהוחמו בשבת שהמים צוננים לא נתחממו רק שהן חמין מחמת החמין שמעורב בינה, א"כ גם בכה"ג אין איסור נוסף.

7 [וראיתי לא' מן האחרונים שיצא לאסור טבילה לאנשים בחמין אף לדעת הקרב"נ, לפי מה שכ' הנוב"י לבאר כוונת הקרב"נ שמאחר שהנשים טובלות לעת ערב ואז עדיין ליכא למיחש שהבלנין יבואו להחם המים שעדיין חמה הוא מההימום של סמוך לערב עכ"ד וסברא זו לא שייכה לענין טבילת אנשים בשבת בבוקר שאז כבר יש לחוש שיחממוהו, וזה אינו שהנוב"י לא כ' להעמיס סברא זו בד' הקרב"נ, רק מדעתא דנפשי' רצה לומר סברא כזה, ואח"כ סיים עלה ומפני שאנו מדמין נעשה מעשה, אבל כוונת הקרב"נ הוא בפשטות שטבילה בכללו אינו בגדר רחיצה ובכל אופן מותר בחמין.]

8 עוד היתר לטבילה בחמין נמצא אחד מגאוני קדמאי בשו"ת דברי יוסף (סי' ס"ד) שמתיר על פי מה שהביא מלשון הרמב"ם דבמקום מצוה לא גזרו על איסור קלישתא זה שאין בה אלא משום שבות, ואף שיכולה לטבול בצונן מ"מ הלא מבואר ברמב"ם דמצטער מותר לרחוץ בחמין (שאיסורו קיל משאר שבותין), והכ"נ אם לא נתיר לטבול בחמין יטבול בצונן ויצטער על כן מותר לטבול בחמין כדי להצילו מצער (ועעו"ש שמתיר שבות דרחיצה בחמין בשביל טבילת מצוה כמו שהתירו מטעם זה שבות דסחיטת שער דהלא אי אפשר טבילה בלא סחיטת שער) עיי"ש, והנה הגם שסברת היתר הדברי יוסף הוא מחמת שעצם הטבילה מצוה הוא, והלא טבילת אנשים לאו מצוה גמורה הוא, מ"מ גוף סברא האחרונה של הדברי יוסף שייך אף לגבי טבילת אנשים לשם תוספות קדושה (כמו שכ' האריז"ל) מאחר שידוע שכן נהגו אבותינו ואבות אבותינו שלא הי' להם

מקוה חמה שטבלו בצונן ונצטערו, ובודאי שגם בזמנינו הי' נוהגין כן, אמנם בסד"ט (סוסי' קצ"ז) הביא דבריו והסכים עמו אלא שהוסיף עלה דמאחר שהתיר הרמב"ם רחיצה כדי להציל מצער כל שכן דמותר בשביל ביטול פו"ר, עוד האריך שם עפ"י ד המ"מ והלח"מ דלא גזרו על איסור רחיצה במקום מצוה עיי"ש [אלא שביסוד דברי המ"מ והלח"מ דבמקום מצוה לא גזרו על איסור רחיצה חולק עליו בתהל"ד וכמבואר במג"א (סי' רס"א סק"ב) שאסור לעשות חפיפה בשבת, והגרשז"ב שליט"א העיר שיש לדחות דחפיפה שאני שאינו עצם המצוה וגם שהיתה יכולה לעשותו מער"ש ואיהו דפשעה ואפסיד אנפשה, דרך אגב גם בדברי יוסף כ' שלא העמידו חכמים דבריהם במקום טבילה של מצוה כשאי אפשר בלאו הכי שאיסור זה לאו שבות גמור הוא (ומותר ג"כ ע"י עכו"ם), אלא ש"ל שכוננתו רק לטהר אשה לבעלה לא שאר טבילות מצוה], וכן בשו"ת בנין ציון (סי' ע"ו) כנראה סמך עצמו על היתר הדברי יוסף [אלא שהתיר למצוא עוד טעם היתר להרגיע דעת השואל שלא הי' דעתו נוחה לסמוך על הסד"ט, וטעם היתרו של הבנין ציון שמים החמין ששופכין לתוך הצוננים מתבטלים במים הצוננים, לא שייך כהיום שכל המים מתחממים ע"י האור ודוק], אלא שיל"ע להסד"ט אי גם טבילת אנשים בכלל מצוה הוא שיש להתיר בשבילו רחיצה בחמין (גם לא שייך מה שכ' שם בשביל מצות פו"ר), שו"ר בשו"ת דברי יששכר (סוסי' כ"ה) שהרעיש על אנשים הטובלים בחמין דאצלם לא שייך טעם היתר של הסד"ט, מיהו כבר כתבתי דלוי יצוייר כוותי' מ"מ אכתי שייך טעם הדברי יוסף לחוד, [ובעיקר ד' הדברי יוסף שמתיר רחיצה בחמין להמצטער כן הביא דבריו הגרעק"א להלכה (אלא שלא העתיק ההיתר לענין טבילה רק סתמא לענין רחיצה להמצטער, ואולי דס"ל דכדי להציל מצער זה אינו בכלל מצטער ואין להתיר), מיהו התהל"ד (סק"א) חולק על הד"י דאף רחיצה אסור להמצטער (ומה שכ' הרמב"ם היינו שהעכו"ם

שו"ת נשמת ע"ה
מק"ב

ברג"ל ל' יצוא ק"ק האר"ם ט"א

ירחיץ את הקטן)) גם הלום ראיתי בשו"ת ויען יוסף (סי' קע"ה) שכ' מדעתא דנפשי' להקל לאנשים טבילה בחמין מטעם זה (דצער הנפש כשלא יוכל לטבול לא גרע מצער הגוף).

ועשו"ת ישועות מלכו (הנ"ל סי' י"ט) שבק"ק ראדים וטרסק ובבעלזא הי' מקוה חמה, ועשו"ת מהרשד"ה (סי' ל"ו) שבעיר סיגוט הי' מקוה חמה (והוא עפ"י תשו' אב"צ הנ"ל), ובס' נפלאות התפארת שלמה מביא משם הרה"ק ר"י מקאזמיר זצ"ל שציווה להתפא"ש זצ"ל שיעשה מקוה חמה בשבת והוא תיקון גדול.

שו"ר בס' תפארת נפתלי (שארמאש, סי' צ"א) שמביא מעשה נורא שסיפר הרה"ק מנאסויד ז"ל שפעם כשנסע הגה"ק משינאווע זצ"ל לשבות שבתו בעיר אחד ובשב"ק בבוקר כשהלך לטבול במקוה והניח רגלו האחת לתוך המקוה והרגיש שהמים חמין קפץ מן המקוה ואמר "שבמקום שמחממין המקוה בשבת שמה שורף", ומאז בכל שנה ושנה הי' שריפה בעיר ההוא עיי"ש, יוצא שדעתו הק' לאסור לטבול בשבת בחמין (ודוחק לפרש שהיו מחממין בשבת עצמו עיי"ש עכו"ם) וכן משמע משם שהקפידא מצד המים החמים.

ובזמנינו שהמקוואות מתחממות באופן אוטומאטי ע' בדברינו להלן בסי' קס"ה ובסי' קע"ד שיש להקל יותר עפ"י ד רע"א דלא גזרו בנתחממו מאיליו.

L

***

סימן קס"ג

שאלה - מי שיש לו בשכינותו שני מקוואות באחד המקוה חמה ובהשניה המקוה קרה אי ענין שילך לטבול דוקא בהקרה, ומהו כשיש שם נהר אי עדיף לטבול בנהר.

תשובה - אין להחמיר להבא לשאול, אבל בעל נפש שמחמיר על עצמו קדוש יאמר לו, אבל אם יש מקוה של פושרין יש לו לילך לשם, היות שהבאנו לעיל מגדולי הפוסקים שמקילים דרך טבילה בעלמא בחמין אף שלעומת זה הבאנו בסימן שלפניו מחמירים כיון שהוא מידי דרבנן ספק דרבנן להקל, על כן אין להחמיר להורות להצטער בשבת לטבול במקוה קרה במי שאינו בעל נפש להיות במדריגה זו להחמיר על עצמו בחומרת כל הפוסקים (דלהצטער בשבת הוא ג"כ איסור מצד וקראת לשבת עונג, וכדקיי"ל מה"ט בסי' שכ"ח שאסור לעשות אפוקטיוזין בשבת, ואסור לאכול סם המשלשל), וכעת ראיתי בשו"ת שבט הלוי (ח"ה בסי' מ"ד) שמי שאפשר לו פשיטא שאין לו לטבול בחמין (בפרט בימות הקיץ) שהלכה כוונתיה ודרבונתיה מהחמירים, ואף בימות החורף למי שאפשר לו אין להקל (ובנשים שקשה להם טבילה בצונן יהדרו לטבול בפושרין) עיי"ש וכ"כ עוד בס' שיעורי שבט הלוי (יו"ד סי' קצ"ז) שצ"ג אם יכולין להתיר לאנשים טבילה בחמין כשיכולין בצונן (בק"ץ), ולענ"ד הוא חומרא יתירה.

ואם יש שם בשכנותו נהר אולי עדיף ומורינן לטבול בהמקוה החמה דוקא, לפי המנהג המובא במהרי"ל שנהגו שלא לרחוץ בצונן בשבת ובין הטעמים גזירה אטו שיטת גופו ושיטת קוסמין מעל פניו, וטעמים אלו שייך דוקא בנהר אבל לא במקוה דבמקוה מותר לשוט (דבמקום גידודי מותר לשוט), גם הטובל בנהר עלול להכשל באיסור נושא מים שעליו ד' אמות וכו', ואף שטבילה בשבת מותר אף בנהר וכמו שכ' בס' שלחן עצי שטים (סי' ג', המכה בפטיש), מ"מ י"ל דטבילה במקוה (חמה) עדיף, וע' בס' תולדות שמואל (דף קכ"א).

אבל נראה שאם יש בשכנותו מקוה של פושרין שיש לו להשתדל לילך לטבול דייקא שם

מאחר שגדולי הפוסקים כפירע דמי מקוה חדשי לילך למקוה אחרת ולפ שכתבנו דאין בפרעון ז שכר

סימן

שאלה - הטובל מותר לו לשיטבול, ומה הז

תשובה - במקו

מדינא במקוה ולדבר, ו להחמיר אבל אין אם המקוה חמה ממש שם בין קודם הטבילה דאף להתתירין טבילו דטבילה אינה בגדר רחי בזה) היינו רק טבילה א נחשב רחיצה גמורה ואנ הדברי יוסף והסד"ט (ה) שמתירין הטבילה בחמי בחמין יהא מוכרח לט. בשביל כך אין להתיר ל גמור ליטבול כיון שהי' לו בחמין, וכבר הזהיר (בהשמטות לחאו"ח סי' אסור, ורק ליכנס ו'לטו מיד" יש מקום להתיר ע (ח"ה סי' ל"ב, עיי"ש לרחוץ לרפואה דלא ש סמ"ו משום דלא מיחזי דכיון שכבר נהגו שלא לרפואה, ואף שהמנהג מ"מ הלא אינו מותר

רק לטבול בפושרין בצירוף דברי הקרב"נ דטבילה אינה בכלל רחיצה (ומותר לדיד' אף בחמין), על כן אין נכון לישב ולשהות אף במקוה כזו, ועוד שיבואו בני אדם ללמוד היתר כללי אף לשהות במקוה חמה ולא ידעו ולא יבחינו לחלק ויאמרו היתרו פרושים את הדבר ונמצא מכשיל את הרבים (ובכלל אף בימות החול אין נכון לשהות במקוה שלא לצורך טבילה מכמה טעמים ואכ"מ).

***

סימן קס"ה

שאלה - לפי הנ"ל מהו שישב וישהה במקוה כשאין כל גופו בתוך החמין.

תשובה

רוב גופו בודאי אסור, ואף מיעוט גופו (עד הטבור) יש להחמיר, בשו"ע מבואר דאסור לרחוץ כל גופו בחמין אפילו כל אבר ואבר בלבד (מאחר שסוף דעתו לרחוץ כל גופו), אבל מקצת גופו מותר לרחוץ (כגון פניו ידיו ורגליו וכדומה), ואף שזה דוקא בחמין שהוחמו מער"ש לא בחמין שהוחמו בשבת, מ"מ מבואר בהג' רע"א דמים שנתחממו בשבת בהיתר דינו כנתחממו מער"ש (מובא בדברינו להלן סי' קס"ט), ומבואר באחרונים דמה שהוחם מאיליו ע"י כח הטערמעסטא"ט דינו כהוחם בהיתר, ולא נעשה מעשה ע"י ישראל כלל.

והנה מבואר במג"א (סק"ב) משם הכנה"ג דה"ה רוב גופו אסור לרחוץ דרובו ככולו הביאו להלכה בשו"ע הרב ובמ"ב (וכל גופו אסור לרחוץ אף בחמין שהוחמו מער"ש ממש), וא"כ פשוט שאסור לישב במים חמין אם רוב גופו הוא בתוך המים, אלא שיש להסתפק מהו לישב במים כשרק מיעוט גופו בפנים המים (כגון שישב במים רק עד טבורו שעד שם הוא רק מיעוט הגוף) דנהי

שעכשיו רוחץ רק במיעוט הגוף מ"מ מאחר שבדעתו אכ"כ לטבול עצמו א"כ אולי יש לדמותו לרחיצת גופו אבר אבר לחוד דהבאנו למעלה שאם סוף כוונתו לרחוץ כל גופו אסור א"כ הכא נמי, או"ד מאחר שהטבילה לא מחשבין לרחיצה (שא"כ הו"ל למיסרי' משום איסור רחיצה) על כן אינה מצטרפת לרחיצת מיעוט גופו שלפניו ושפיר דמי וצ"ע.

[ודע שבס' עולת שבת (סק"ד) לאחר שהביא את דברי הכנסת הגדולה הנ"ל שאוסר רחיצת רוב גופו כ' עליו ואינו מוכרח, ובס' מקור חיים ספוקי מספק"ל בזה (מהו ברוב גופו) וציין עלה ע' עולת שבת, וא"כ אם נימא שאין השהיה שמלפניו מצטרף עם הטבילה יש מקום להקל אף לישב במקוה כשרוב גופו במים, אמנם כל האחרונים העתיקו להלכה דברי המג"א לאסור רחיצת רוב גופו, וח"ו להקל בזה].

שוב עלה בדעתי דאף מיעוט גופו אסור לישב במים מחמת המבואר בשו"ע (סי"ב) דאסור ליכנס למרחץ להזיע והיושב במים חמין אף רק מיעוט הגוף מסתמא כוונתו כדי ליהנות מהזיע שעולה מן המים חמין, ויש לחלק. L

***

סימן קס"ו

שאלה - במקוה שיש שני בורות טבילה א' חמה וא' קרה מהו לטבול במקוה החמה ואכ"כ לטבול בהקרה.

תשובה - אם אינו יכול ליכנס להקרה אא"כ טבל תחלה בהחמה מותר ליכנס להקרה אחר שטבל בהחמה, אבל להיפך בכל אופן אסור, נראה דאם אינו יכול ליכנס להקרה מקודם שפיר דמי, דבכה"ג מותר לטבול (מתחלה) בהחמה, ושוב

אח"כ אין איסור במה ע הקרה, דנראה דאף דהמנה היינו מתחלה אבל אחר שנ טבילה הראשונה אין איסור עוד בצוננים (דלא שייך סחיטות שערות דממילא כ וכן לא שייך לאסור משום אמות דממילא גופו רטוב וקיסמין בכלל לא שייך ב מנהר שיש לה גידודי), מיו שאינו סובל מים קרים לחוז קרה לחוד אסור מקודם ל שממילא בדעתו אחר הנ לטבול בהקרה (וגם עושה לו היתר לטבול מקודם בו דטבילה בכלל אינו בכלי

ופשוט דמי שעושה שמקודם טובל ואח"כ טובל במקוה חמ לעשות כן דלאחר שכבר נ שהוא טובל עצמו אכ"כ ב רחיצה והוא בכלל איסור

***

סימן ק

שאלה - אי מותר מי המקוה בה המשאבה להוציא ולפתוח ברז המים ד חדשים) כדי שיהי' על נקי'

תשובה - העוה פושרין להעריכו באופן אוטו נתחמם מאיליו), ז